

שאל אביר ויגדר

שאלות ותשובות על הפרשה

מאת ר' עזרא מרום

עונג שבת

מצוות שילוח הקן

"כִּי יָקֵרָא קֵן צִפּוֹר לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ בָּקָל עֵץ אוֹ עַל הָאָרֶץ אֲפֻרְחִים אוֹ בִּיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֲפֻרְחִים אוֹ עַל הַבִּיצִים לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבְּנִים: שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבְּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יֵטֵב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים". מִפְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא נִרְאֶה כִּי יֵשׁ כָּאֵן אִיסוּר לִקְחַת אֶת הָאֵם עַל הַבְּנִים, וְהֵיטֵר רַק לְשַׁלַּח אֶת הָאֵם כְּדֵי לִקְחַת אֶת הַבְּנִים.

הַמִּשְׁנָה בַּחֻלִּין אוֹמֶרֶת שֶׁלִּמְדוּת שֶׁהַפְּסוּק אוֹמֵר "וְאֶת הַבְּנִים תִּקַּח" הַמִּצְוָה חֹלָה גַּם כִּשְׁהָאָדָם מְעוֹנִיין דּוּקָא בָּאֵם. בַּמִּקְרָא כִּזֶּה הוּא צָרִיךְ לְשַׁלַּח אֶת הָאֵם וּלְצוֹד אוֹתָהּ מִחֻדָּשׁ.

יוֹצֵא מִכָּאֵן שֶׁמִּצְוַת שִׁלּוּחַ הַקֵּן אֵינָה רַק כְּאִשֶּׁר הוּא זָקוּק לַבְּנִים.

כְּאִשֶּׁר אֵין צוֹרֵךְ לֹא בָּאֵם וְלֹא בַּבְּנִים

הָאֵם יֵשׁוּנוּ חַיִּיב בַּמִּצְוָה כְּאִשֶּׁר אֵין לְאָדָם צוֹרֵךְ לֹא בָּאֵם וְלֹא בַּבְּנִים?

לִפִּי שו"ת חוֹת-יֵאִיר, אִם נִזְדַּמֵּן קֵן לִפְנֵינוּ יֵשׁ עָלֵינוּ חוֹבָה לְשַׁלַּח אֶת הָאֵם לִקְיִים מִצְוַת שִׁלּוּחַ הַקֵּן, אֲפִילוּ אִם אֵין לוֹ צוֹרֵךְ בָּאֵם אוֹ בַּבְּנִים.

בְּנִיגוּד אֵלֵינוּ וּלְעוֹד אַחֲרוֹנִים, פְּשׁוּטוֹת דְּבָרֵי הָרִאשׁוֹנִים אֵינָה כֵךְ. הַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת שְׁחִיטָה כֹּתֵב: "שֶׁלֹּא לִיקַח הָאֵם עַל הַבְּנִים; לְשַׁלַּח הָאֵם אִם לִקְחָהּ עַל הַבְּנִים". נִרְאֶה שִׁלּוּחַ הַקֵּן לֹא מִתְקִיִּים אִלָּא אִם לִקְחַת אֶת הַבְּנִים.

הַחֲתָם-סוֹפֵר הִצִּיג סְתִירָה לְכַאוּרָה בֵּין כְּתָבֵי רִש"י - בַּחֻלִּין נִרְאֶה שֶׁהַחֵיּוֹב אֵינוֹ תְּלוּי בְּרִצּוֹן לִקְחַת אֶת הַבִּיצָה וְאִילוּ בַּב"מ נִרְאֶה שֶׁרַק אִם הָאָדָם מְעוֹנִיין בְּבִיצָה הוּא צָרִיךְ לְשַׁלַּח אֶת הָאֵם. מִסְקִנָּתוֹ הִיא שְׁעִיקָר הַדֵּין הוּא כְּדִבְרֵי רִש"י בַּב"מ -שֶׁאֵין מִצְוָה לְשַׁלַּח כְּאִשֶּׁר אֵין צוֹרֵךְ בַּבְּנִים וּבּוֹדָאֵי שֶׁאֵין עֲנִיִּין לְהִתְאַמֵּץ וּלְחַזֵּר אַחֵר קִינִים כְּדֵי לְשַׁלַּח.

1. מדוע "כי תצא" בלשון יחיד?

לְלַמַּדְנוּ שֶׁאֲפֻשֶׁר לְנִצָּח אֶת הָאוֹיְבִים רַק ע"י אַחַדוֹת יִשְׂרָאֵל כְּשִׁכּוֹלֵם כְּאִישׁ אֶחָד.

2. מה הרמז לכך שהבכור מקבל פי 2 מאחיו בירושה?

בְּאוֹתִיּוֹת הַמִּלָּה "בְּכֹר" כָּל אוֹת כְּפֹלָה מִן הַקּוֹדֶמֶת לֶה (הַגֵּר"א)

3. מה למדים מהפסוק: "וביערת הרע מקרבך" (כא', 21)?

נִלְמַד הַכֹּלֵל: "קִשּׁוּט עֲצָמָךְ וְאִח"כ קִשּׁוּט אַחֲרִים" - כְּלוֹמֵר הָאָדָם צָרִיךְ קוֹדֵם לְבִדּוֹק אֶת עֲצָמוֹ וְרַק אַח"כ לְהִטִּיף מוֹסֵר לְאַחֲרִים (בְּבֹא מִצִּיעָא ז').

4. בפרשתנו נאמר שחובה על האדם לעזור לחברו להטעין משא על בהמתו. היכן כתוב שחובה לעזור לפרוק את המשא?

בַּפְּרָשָׁה מִשְׁפָּטִים: "כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שׁוֹנֵאֵךְ רוֹבֵץ תַּחַת מִשְׁאוֹ... עֲזוֹב תַּעֲזוֹב עִמּוֹ" (שְׁמוֹת כ"ג, ז').

5. מה ההבדל בין המצווה לעזור בטעינה לבין מצוות הפריקה של המטען ומדוע?

הַפְּרִיקָה בַּחֲנִים וְהַטְעִינָה בַּשֹּׁכֵר כִּי בַּפְּרִיקָה יֵשׁ צֶעַר בַּע"ח.

6. "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו". ציין 2 סיבות לכך.

אֲבֶן-עֲזָרָא: מִשּׁוֹם צֶעַר בַּע"ח שֶׁהָרִי הַשּׁוֹר חֲזָק יוֹתֵר מִהַחֲמוֹר.

ר' יוֹסֵף קָאָרְו: שֶׁצֶעַר נִגְרַם לְחֲמוֹר כְּשִׁרְוָה אֶת הַשּׁוֹר לְעוֹס כָּל הַזְּמַן מִהֵיוֹתוֹ מַעֲלָה גֵרָה.

7. מדוע "שקולה מצוות ציצית כנגד כל המצוות בתורה" (נדרים כה')?

א. בַּפְּרָשָׁה צִיצִית נֹאמֵר: "וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'."

ב. צִיצִית בְּגִימָטְרִיא זֶה 5+600 קִשְׁרִים 8+חֹטִים=613 = תְּרִי"ג מִצְוֹת.

8. וכתב לה "ספר כריתות". מדוע נקרא שטר הגירושין בשם "גט"? האותיות "ג" ו"ט" תמיד נפרדות זו מזו, בכל המקרא כולו אין אפילו מלה אחת שבה אותיות אלו סמוכות.

9. כמה שורות יש בגט ומדוע? בגט יש 12 שורות בגלל: א. גט-בגימטריא=12 (רבינו תם). ב. כנגד 12 שורות המפסיקות בין חומשי התורה, 3 שורות בין כל חומש (בבא בתרא יג).

10. מניין למדים בפרשתנו ש"עבירה גוררת עבירה"?

בְּהַתְּחִלָּה כְּתוּב "וְרָאִיתִי בַּשְּׁבִיָּה אֶשֶׁת יִפְתָּ תֹאֵר" וּבְהַמֶּשֶׁךְ: "כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה".

11. מאיזה פסוק למדים שאסור לאשה ללבוש מכנסיים?

"לֹא יִהְיֶה כְּלִי גִבֹר עַל אִשָּׁה".

לסיכום

לְרֹב הָרִאשׁוֹנִים נִרְאֶה שֶׁלֹּא קִיַּמְתָּ חוֹבַת שִׁלּוּחַ הַקֵּן אִם אֵינוֹ זָקוּק לְאַפְרוּחִים אוֹ לְבִיצִים; וְכֵן הִכְרִיעוּ הַחֲתָם-סוֹפֵר, הַנִּצְי"ב וְהַמִּנְחָת-חִינוּךְ. לָכֵן אֵין סִפֵּק כִּי "שֶׁב וְעַל תַּעֲשֶׂה עֲדִיף" עַל מִנַּת לֹא לְהִכְשֵׁל בְּאִיסוּר צֶעַר בַּעֲלֵי חַיִּים.

הַרְבֵּי רֵא"ם הַכֵּהן / יִשִּׁיבַת עֵתְנִיאל

18. בקשר לאיזה איסור נאמר: "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים?"

"לא תטה משפט גר ויתום ולא תחבול בגד אלמנה" (כ"ד, 17).

19. ו"ראית בשביה אשת יפת תואר". ציין 2 נשים בתנ"ך שזכו לכינוי יפת תואר.

א. "רחל היתה יפת תואר ויפת מראה" (בראשית כ"ט, 17).
ב. על אסתר נאמר: "והנערה יפת תואר וטובת מראה" (ב', 7).

20. מדוע אסור להלין את נבלת התלוי על העץ? (רש"י).
כי הדבר מהווה זלזול בקב"ה שהאדם נברא בצלמו.

21. איך מכונה יבם שמסרב לשאת את אשת אחיו המת?
בית חלוץ – הנעל.

22. ציין 2 מצוות בפרשתנו ששכרן אריכות ימים.
א. שילוח הקן.
ב. דיוק במשקלות.

12. כיצד נקראים חוטי הציצית? גדילים.

13. על מי נאמר בפרשתנו:
א. "גם דור עשירי לא יבוא להם"
ב. "דור שלישי יבוא להם"
א. עמוני ומואבי. ב. אדומי ומצרי.

14. הסבר מהם: א. פארות. ב. עוללות.
א. פארות = שאריות מסיק זיתים.
ב. עוללות = שאריות מבציר ענבים.

15. מאיזה פסוק למדים שאסור לדבר לשון הרע?
"זכור את אשר עשה ה' אלוך לך למרים".

16. כיצד נקראים בפרשתנו תערובות של:
א. צמחים? ב. בגדים?
א. כלאיים. ב. שעטנז.

17. כיצד נקרא אדם שמגזים בפעולות הבאות:
א. אכילה? ב. שתיה?
א. זולל. ב. סובא.

מצוות השבת אבידה-ותשובה
בין המצוות הרבות שבפרשה, אנו למדים על מצות עשה של "השב תשיבם". וחזרת התורה וכותבת "והשבתו לו" - ודרשו חז"ל "זה השבת גופו", שאם ראה את חברו טובע בנהר מצווה להצילו. נראה ללמוד מכאן בדרך ק"ו, שאם רואה את חברו טובע בנהר, בין מצולות החטא, שמצווה להציל את נפשו.

ניתן ללמוד מהלכות השבת אבדה לעניין התשובה:
א. "והתעלמת", "לא תוכל להתעלם"

חז"ל דרשו מ"והתעלמת" - "פעמים שאתה מתעלם, כגון כהן והיא בבית הקברות".

ואפשר ללמוד מכאן, שאין לנסות להחזיר את חברו בתשובה בדרכים שאסורות ע"פ ההלכה, ואין ללמד על כך זכות שזה לצורך מצווה.

ואעפ"כ מצאנו שחז"ל ממשיכים את ירידת השכינה למצרים להציל משם את ישראל, לכהן שמצא

תרומה בבית הקברות, אמר מוטב להטמא ולהוציאה משם, ואח"כ יטהר את עצמו.

לכאורה זה סותר את ההלכה שהבאנו לעיל? **אלא שיש מצבים של הוראת שעה שאף זה מותר.** כגון מותר לחלל שבת כדי להציל מי שלקחו לשמד, להעבירו על דתו. משום חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.

על כך אומרת התורה, למרות שיש לך ה"א של "והתעלמת", "לא תוכל להתעלם", ונאמר בלשון החלטית, כאילו **במציאות אי אפשר לך להשאר אדיש ולהתעלם.**

ב. "עד דרוש אחיר אותו"

כיצד יגרום לאחיו שטעה מן הדרך הישרה לדרוש את התשובה?

אם אדם רואה חטא בחברו סימן שהדבר נמצא גם בו, שאם לא כן לא היה רואה זאת, מפני שנטל חלק חברו הרשע וזכה לסייעתא דשמיא להתגבר על יצרו, אבל הוא עצמו לא תקן זאת וע"ז צריך לחזור בתשובה! ולא יתנשא על הרשע בגין צדקותו, ואף הרשע התעורר לשוב כשירגיש את היחס של הצדיק

אליו כשווה בין שווה, שחלקו שלו שמור אצלו. לפי זה להחזיר את רעהו בתשובה הוא ממש מצות השבת אבדה, שמשיב לו את חלקו של חברו שמופקד אצלו מאחר שחטא.

ג. יאוש

"הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", וההתעוררות לתשובה צריכה להתחיל מן החוטא בעצמו. ואם כן כאשר החוטא אינו מתעורר לתשובה, הרי הוא כאבוד והקב"ה אינו יכול כביכול להשיבו אליו, ואם כן יש כאן ייאוש חלילה. **אבל כאשר החוטא מבין שאין הדבר תלוי אלא בו,** הרי מיד כאשר הוא פותח פתח לתשובה, הקב"ה מבקש אותו, ובכוחו לבטל את המצב של יאוש, **ומיד חוזר להיות ברשותו של הקב"ה.**

ד. יאוש ברשות

אם האבידה נמצאת ברשותו של אדם לא שייך להתיימש ממנה. והרי כל העולם כולו ברשותו של הקב"ה, ולכן לא שייך יאוש וממילא ימצא דרכי תשובה אליו.

הרב דוד דב לבנון